«Η Λατινική Αμερική είναι μια περιοχή αγώνα, και η Βραζιλία το απέδειξε αυτό για άλλη μια φορά».

Ο Φελίπε Μιλανέζ (Felipe Milanez) είναι πολιτικός οικολόγος, ερευνητής-δημοσιογράφος και καθηγητής στο Ινστιτούτο IHAC (Instituto de Humanidades, Artes e Ciências Professor Milton Santos) του Ομοσπονδιακού Πανεπιστημίου της Μπαΐα (Universidade Federal da Bahia).

Η έρευνα και η κινηματική του δράση εστιάζει στην περιοχή του Αμαζονίου, στους αυτόχθονες πληθυσμούς και στους κοινωνικούς αγώνες για τη γη στη Βραζιλία.

Στη συνομιλία του με τον Γιώργο Βελεγράκη για το Jacobin Greece αναλύει την εκλογική νίκη του Λούλα, τον διαχρονικό αγώνα του λαού της Βραζιλίας κατά του φασισμού και υποστηρίζει ότι στη Βραζιλία πρόσφατα δεν έχασε μόνο ο Μπολσονάρου αλλά ένα διεθνές ακροδεξιό δίκτυο που ξεκινάει από τις ΗΠΑ και φτάνει μέχρι την Big Tech και τους μεγαλογαιοκτήμονες στη Λατινική Αμερική.

Η συζήτηση δημοσιεύεται σε δύο μέρη. Ακολουθεί το 2ο μέρος της συνέντευξης:

1. **Ποιες είναι οι βασικές προκλήσεις για τα κοινωνικά κινήματα και τις αυτόχθονες κοινότητες τώρα; Σε ποια θέματα πρέπει να ασκηθεί πίεση στη νέα κυβέρνηση;**

Felipe Milanez: Η πρώτη και πιο επείγουσα πρόκληση είναι το κύμα βίας που ακολούθησε τις εκλογές. Τις ημέρες αμέσως μετά τη νίκη του Λούλα, γίναμε μάρτυρες μιας τεράστιας κλιμάκωσης της βίας κατά των αυτόχθονων λαών και των κοινωνικών ακτιβιστών. Τουλάχιστον δέκα ακτιβιστές φέρεται να έχουν δολοφονηθεί. Υπάρχουν απειλές γενοκτονίας, απειλές εισβολής σε αυτόχθονα εδάφη και άμεσες επιθέσεις κατά αυτόχθονων κοινοτήτων.

Μεταξύ των Γκουαρανί-Καϊοουά (Guarani-Kaiowá) στο Μάτο Γκρόσο ντο Σουλ (Mato Grosso do Sul), μια πολιτεία που σημαδεύεται από εξαιρετικά βίαιες συγκρούσεις για τη γη, οι μεγάλοι γαιοκτήμονες και οι παραγωγοί σόγιας συνεχίζουν να αντιστέκονται στην οριοθέτηση των αυτόχθονων εδαφών. Έχει κυκλοφορήσει ένα ηχητικό ντοκουμέντο στο οποίο ένας γαιοκτήμονας φέρεται να απειλεί να δηλητηριάσει το νερό προκειμένου να σκοτώσει αυτόχθονες.

Έχουμε δει πολυπληθείς επιθέσεις και απειλές, οι οποίες πιστεύω ότι συνδέονται άμεσα με τη ματαίωση αυτών των ομάδων μετά την εκλογική τους ήττα. Αυτό που φαίνεται είναι ότι αυτές οι

πολιτικές και οικονομικές δυνάμεις προετοιμάζονταν ουσιαστικά να εισβάλουν σε αυτόχθονα εδάφη. Το σχέδιό τους περιλαμβάνει εισβολές κάθε είδους, την καταστροφή των δασών για την επέκταση της κτηνοτροφίας και των καλλιεργειών σόγιας, την αποπομπή αυτόχθονων λαών και τοπικών κοινοτήτων από τα εδάφη τους, καθώς και τη δολοφονία και εξόντωση τοπικών πολιτικών ηγετών και υπερασπιστών του περιβάλλοντος που θεωρούνταν εμπόδια στα παράνομα επιχειρηματικά τους συμφέροντα. Αποτελεί ένα σχέδιο εξορυκτικής επέκτασης που καθοδηγείται από τη λογική του «μεθοριακού μετώπου» (frontier logic), μιας εξαιρετικά βίαιης, σκληρής και άνομης μεθορίου, που διέπεται μόνο από τον νόμο της ισχύος και της βίας. Αυτό είναι ακριβώς το είδος της βίας που θα διευκολυνόταν από έναν πρόεδρο συνδεδεμένο με τις πολιτοφυλακές, ο οποίος είχε υποσχεθεί να διευκολύνει την αρπαγή γης και κάθε είδος περιβαλλοντικών εγκλημάτων στο εσωτερικό της Βραζιλίας.

Μια κυβέρνηση του Φλάβιο Μπολσονάρου θα προωθούσε τη γενοκτονία. Οι επιθέσεις και οι απειλές που βλέπουμε τώρα κάνουν αυτόν τον κίνδυνο τρομακτικά σαφή. Η ευθύνη βαρύνει πλέον όχι μόνο την ομοσπονδιακή κυβέρνηση, μέσω της Ομοσπονδιακής Αστυνομίας (Federal Police) και της Εθνικής Δύναμης Δημόσιας Ασφάλειας (National Public Security Force), η οποία πρέπει να προστατεύσει τα αυτόχθονα εδάφη, αλλά και τη βραζιλιανική κοινωνία συνολικά. Η κοινωνία πρέπει να εκφράσει την οργή της και να αντιταχθεί ενεργά σε αυτές τις γενοκτονικές απειλές.

Πέρα από αυτή την άμεση κατάσταση έκτακτης ανάγκης, χρειαζόμαστε μια πολύ πιο μαχητική κυβέρνηση Λούλα από αυτήν που είδαμε τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Κατά τη διάρκεια της προηγούμενης τετραετίας, η επιχειρηματολογία της κυβέρνησης ήταν ότι το κράτος είχε καταστραφεί διοικητικά , καθιστώντας δύσκολη την ανασυγκρότηση των θεσμών και την εφαρμογή δημοσίων πολιτικών. Αλλά αυτή η δικαιολογία δεν μπορεί πλέον να χρησιμοποιηθεί. Δεν υπάρχει πλέον περιθώριο η κυβέρνηση να συνεχίσει να κάνει τα ίδια λάθη. Και αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε σχέση με τις κοινωνικές ομάδες που κατέστησαν δυνατή τη νίκη του Λούλα: τους αυτόχθονες λαούς, το Μαύρο κίνημα, τα φεμινιστικά κινήματα και τα τρανσφεμινιστικά κινήματα.

Ο Λούλα δεν μπορεί να συνεχίσει να κάνει τα λάθη που ήταν χαρακτηριστικά τα προηγούμενα χρόνια στο Υπουργείο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το Υπουργείο Φυλετικής Ισότητας, το Υπουργείο Γυναικών και το Υπουργείο Αυτόχθονων Λαών. Αυτές είναι κοινωνικές ομάδες που απαιτούν ειδική μέριμνα, ιστορική αποκατάσταση και δικαιοσύνη. Και θέλω να τονίσω κάτι εδώ: αυτά δεν είναι απλώς ζητήματα ταυτότητας, όπως ισχυρίζονται ψευδώς ορισμένοι κύκλοι της συντηρητικής και αντιδραστικής αριστεράς.

Η πραγματική πολιτική της ταυτότητας προέρχεται από τη δεξιά. Είδαμε πολλούς ανθρώπους να ψηφίζουν κυρίως με βάση την πολιτική ή ιδεολογική τους ταυτότητα, αυτοπροσδιοριζόμενοι ως «δεξιοί», «συντηρητικοί» ή «κατά των αμβλώσεων». Στην πραγματικότητα, η μεγαλύτερη ομάδα ψηφοφόρων αυτοπροσδιορίζεται ως δεξιά (39,8%), σε σύγκριση με το 33,4% που αυτοπροσδιορίζεται ως αριστερά και το 25% που παραμένει πολιτικά ακαθόριστο, σύμφωνα με δημοσκόπηση του Vox Brasil, του ινστιτούτου δημοσκοπήσεων του οποίου οι προβλέψεις ήταν πιο κοντά στα τελικά

αποτελέσματα και στους δύο γύρους των προεδρικών εκλογών.

Είναι επίσης σημαντικό να υπογραμμιστεί ο ρόλος ορισμένων συντηρητικών τομέων της αριστεράς, της λεγόμενης «φαλλοκρατικής αριστεράς» (*macho left*), που απορρίπτει τους αγώνες των Μαύρων ανθρώπων, των αυτόχθονων λαών, των γυναικών και των τρανς ατόμων ως δήθεν δευτερεύοντα ή απλώς «ταυτοτικά» ζητήματα. Αυτές οι εκλογές αντιπροσωπεύουν μια ήττα για αυτό το αντιδραστικό αφήγημα. Ο Λούλα εξελέγη με την υποστήριξη τρανς ατόμων, αυτόχθονων λαών, Μαύρων Βραζιλιανών και, καθοριστικά, της πλειοψηφίας των γυναικών. Στην πραγματικότητα, το έμφυλο χάσμα ήταν ένας από τους καθοριστικούς παράγοντες για τη νίκη του.

Οι γυναίκες έσωσαν τη Βραζιλία. Κάνοντάς το αυτό, οι γυναίκες βοήθησαν να υπερασπιστεί η δημοκρατία πολύ πέρα από τα σύνορα της Βραζιλίας. Οι γυναίκες νίκησαν τον φασισμό. Στοιχεία από διάφορες δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι, κατά μέσο όρο, το 55% των γυναικών υποστήριξε τον Λούλα, σε σύγκριση με το 45% για τον Φλάβιο Μπολσονάρου. Μεταξύ των ανδρών, το πρότυπο ήταν αντίστροφο: το 56% υποστήριξε τον Φλάβιο Μπολσονάρου, ενώ το 44% τον Λούλα. Δεδομένου ότι οι γυναίκες αποτελούν σχεδόν το 53% του βραζιλιανικού εκλογικού σώματος, αυτός ο έμφυλος διαχωρισμός ήταν θεμελιώδης παράγοντας για το αποτέλεσμα των εκλογών, παράλληλα με τον περιφερειακό διαχωρισμό, ιδιαίτερα τη συντριπτική υποστήριξη προς τον Λούλα στο βορειοανατολική χώρα.

Αυτά τα αποτελέσματα αποδεικνύουν γιατί οι αγώνες των γυναικών, των Μαύρων ανθρώπων, των αυτόχθονων λαών και των ΛΟΑΤΚΙ+ κοινοτήτων δεν μπορούν να απορρίπτονται ως δευτερεύοντες ή να αναλογούν στη λεγόμενη πολιτική της ταυτότητας. Είναι κεντρικής σημασίας για την υπεράσπιση της δημοκρατίας και για την πολιτική κινητοποίηση που κατέστησε δυνατή τη νίκη του Λούλα. Αυτά τα κινήματα απαιτούν ιστορική αποκατάσταση και δικαιοσύνη, αγωνίζονται ενάντια στον καπιταλισμό μαζί με τον ρατσισμό και την πατριαρχία —αγώνες που δεν μπορούν να διαχωριστούν. Οι αγώνες τους είναι κεντρικοί για τη δημοκρατία και τον μετασχηματισμό της βραζιλιάνικης κοινωνίας. Η κυβέρνηση πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη αυτά τα αιτήματα.

Σε αυτή τη νέα διακυβέρνηση Λούλα, η κυβέρνηση έχει μια τεράστια ευθύνη. Θα λογοδοτεί σε μια κοινωνία που θα παραμείνει κινητοποιημένη και δεσμευμένη σε έναν συνεχή αγώνα ενάντια στον φασισμό.

2. Ποια είναι τα μαθήματα που προκύπτουν από τη διακυβέρνηση του Λούλα μέχρι στιγμής; Τι πρέπει να αποφευχθεί και τι πρέπει να διατηρηθεί;

Felipe Milanez: Το πρώτο μάθημα είναι ότι δεν υπάρχει πλέον περιθώριο για ψευδή πολιτική διαλλαγή. Ο Λούλα δεν μπορεί να συνεχίσει να κατανέμει υπουργεία και πολιτικά προνόμια στις κυρίαρχες τάξεις, μόνο και μόνο για να ανακαλύπτει ότι αυτές οι ίδιες ομάδες δεν υποστηρίζουν καν την κυβέρνησή του στο Κογκρέσο.

Ένα από τα πιο σαφή παραδείγματα είναι η σχέση της κυβέρνησης με τη βιομηχανία αγροτικών προϊόντων (agribusiness). Τα τελευταία τέσσερα χρόνια, η κυβέρνηση διέθεσε πολύ περισσότερους

πόρους στην αγροβιομηχανία παρά στην οικογενειακή γεωργία, την αγροοικολογία, τους αγρότες και τους αυτόχθονες λαούς. Αυτό δεν βγάζει κανένα απολύτως νόημα.

Κατά τη διάρκεια αυτών των εκλογών, είδαμε την αγροβιομηχανία να εναντιώνεται συντριπτικά στον Λούλα. Ποιο είναι το νόημα μιας κυβέρνησης να ευνοεί την αγροβιομηχανία όταν, κατά τη διάρκεια των εκλογών, η αγροβιομηχανία ψηφίζει τον φασισμό, υποστηρίζει τον φασισμό και χρηματοδοτεί τον φασισμό, ενώ οι λαϊκές τάξεις καλούνται για άλλη μια φορά να ψηφίσουν τον Λούλα για να υπερασπιστούν τη δημοκρατία; Αυτό πρέπει να αλλάξει.

Χρειαζόμαστε έναν βαθύ μετασχηματισμό των αγροτικών πολιτικών και της πολιτικής οικολογίας των βραζιλιανικών εδαφικών. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό διότι ένα από τα κεντρικά ζητήματα σε αυτές τις εκλογές ήταν ο έλεγχος των φυσικών πόρων, ιδιαίτερα των σπάνιων γαιών, τις οποίες οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν ήδη επιδιώξει να υφαρπάξουν. Η νέα κυβέρνηση πρέπει να κατανοήσει ότι η πολιτική οικολογία βρίσκεται στο επίκεντρο του αγώνα για τη δημοκρατία, την κυριαρχία και την κοινωνική δικαιοσύνη. Χρειαζόμαστε μια κυβέρνηση που αντιμετωπίζει την κλιματική άρνηση και αναπτύσσει μια οικολογική πολιτική προσανατολισμένη στο μέλλον.

Πρέπει να αντιμετωπίσει τον μισογυνισμό, την τρανσφοβία, τον ρατσισμό, την εθνοκτονία και το μίσος προς τη διαφορετικότητα. Και πρέπει να αναγνωρίσει ότι ο έλεγχος των φυσικών πόρων πρέπει να υπηρετεί τα συμφέροντα του βραζιλιανικού λαού, παρά εκείνα των ξένων δυνάμεων, των πολυεθνικών εταιρειών και των εγχώριων οικονομικών ελίτ. Ζούμε σε έναν κόσμο που αντιμετωπίζει οικολογική κατάρρευση, και ο αγώνας για τη γη, τα ορυκτά, τα δάση και τα εδάφη γίνεται όλο και πιο κεντρικός στα πολιτικά σχέδια της ακροδεξιάς.

Η κυβέρνηση δεν μπορεί να απαντήσει σε αυτή την κρίση συνεχίζοντας να ευνοεί τους ίδιους οικονομικούς τομείς που οδηγούν στην περιβαλλοντική καταστροφή και χρηματοδοτούν την αυταρχική πολιτική. Αυτό είναι το θεμελιώδες μάθημα: δεν μπορεί να υπάρξει δημοκρατικός μετασχηματισμός χωρίς την αντιμετώπιση των οικονομικών και εδαφικών δομών που συντηρούν την ακροδεξιά. Και δεν μπορεί να υπάρξει ουσιαστική οικολογική μετάβαση χωρίς κοινωνική δικαιοσύνη, εδαφικά δικαιώματα και λαϊκή κυριαρχία.

3. Συνολικά, βλέπουμε μια μετατόπιση προς τη δεξιά σε ολόκληρη τη Λατινική Αμερική και μια εντατικοποιημένη εμπλοκή των ΗΠΑ και της κυβέρνησης Τραμπ στις εσωτερικές υποθέσεις μιας σειράς χωρών. Είναι έτσι; Είναι ο αμερικάνικος παράγοντας ακόμα απειλή για την ήπειρο και τι σηματοδοτεί η νίκη του Λούλα από μια διεθνή οπτική;

Felipe Milanez: Αυτή η μετατόπιση προς τη δεξιά σε ολόκληρη τη Νότια Αμερική είναι, κατά τη γνώμη μου, το αποτέλεσμα της αμερικανικής παρέμβασης. Γίναμε μάρτυρες εκλογικής χειραγώγησης, πολιτικής χρηματοδότησης, υποσχέσεων και ψεμάτων που διαδόθηκαν στον πληθυσμό. Αυτές δεν είναι δίκαιες εκλογές που διεξάγονται με ίσους όρους, ιδιαίτερα λόγω της παρεμβολής των πλατφορμών της Big Tech και του ρόλου τους στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης.

Δεν πιστεύω ότι αυτή η δεξιά μετατόπιση αντιπροσωπεύει αυτό που πραγματικά θέλουν οι λαοί της

Λατινικής Αμερικής. Οι λαοί της Λατινικής Αμερικής έχουν μια μακρά ιστορία αγώνα και αντίστασης. Είναι μαχητικοί λαοί, βαθιά διαμορφωμένοι από αγώνες ενάντια στην αποικιοκρατία, τον ιμπεριαλισμό, τη δικτατορία και την κοινωνική αδικία, αντιμετωπίζοντας την ευρωπαϊκή αποικιοκρατία και τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό. Είναι ένας συνεχής αγώνας από την εισβολή και την κατάκτηση μέχρι σήμερα. Και αυτός ο αγώνας θα συνεχιστεί.

Και είμαι πεπεισμένος ότι η νίκη του Λούλα στη Βραζιλία αντιπροσωπεύει μια μείζονα ήττα για ολόκληρο το ακροδεξιό πολιτικό σχέδιο σε ολόκληρη την ήπειρο. Πιστεύω ότι στις επόμενες εκλογές στην Αργεντινή, ο Μιλέι θα αντιμετωπίσει μια ισχυρή λαϊκή αντίδραση και ότι το πολιτικό του σχέδιο μπορεί να ηττηθεί. Πιστεύω ότι θα δούμε επίσης αντίσταση και πολιτικές ανατροπές στη Χιλή, την Κολομβία, το Περού και τη Βολιβία. Κοιτάζοντας τις αναδυόμενες λαϊκές κινητοποιήσεις, ίσως είναι μόνο θέμα χρόνου πριν η Βενεζουέλα απελευθερωθεί από τον έλεγχο των ΗΠΑ και την εσωτερική προδοσία. Αυτή η εκμεταλλευτική ακροδεξιά λειτουργεί μέσω εγχώριων πολιτικών συμμαχιών που διευκολύνουν μια νέα διαδικασία επαναποικιοκρατίας και την επέκταση της αμερικανικής ιμπεριαλιστικής ισχύος. Αυτό το σχέδιο θα αντιμετωπίσει αντίσταση και θα ηττηθεί.

Ιστορικά, η Λατινική Αμερική έχει διδάξει στον κόσμο σημαντικά μαθήματα μέσα από την εξαιρετική αντίσταση των αυτόχθονων λαών, των αφροδιασπορικών κοινοτήτων, των κιλόμπος (*quilombos*) και των λαϊκών τάξεων, που αγωνίστηκαν για να χτίσουν έναν πιο δίκαιο κόσμο. Πιστεύω στην Αμπιά Γιαλά (*Abya Yala*). Και είμαι βέβαιος ότι αυτό το πολιτικό κύμα θα ανατραπεί.

Πρέπει να θυμόμαστε ότι η άνοδος της ακροδεξιάς δεν περιορίζεται στη Λατινική Αμερική. Στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε ολόκληρη την Ευρώπη, ο φασισμός γίνεται όλο και πιο ισχυρός. Στην Ασία, βλέπουμε την προέλαση ακροδεξιών κυβερνήσεων, συμπεριλαμβανομένων χωρών όπως η Ιαπωνία και η Ινδία. Ολόκληρος ο κόσμος επηρεάζεται από αυτή τη νόσο του φασισμού. Και, κατά τη γνώμη μου, αυτό το φαινόμενο συνδέεται βαθιά με την άρνηση της κλιματικής καταστροφής και τη νοσταλγία για την αποικιοκρατία.

Οι κυρίαρχες τάξεις γνωρίζουν ότι φέρουν την ευθύνη για την καταστροφή του πλανήτη. Φοβούνται να λογοδοτήσουν για αυτή την καταστροφή. Δεν θέλουν να πληρώσουν για τα εγκλήματά τους και θέλουν να συνεχίσουν να συσσωρεύουν πλούτο και να διατηρούν τα προνόμιά τους εις βάρος της ζωής στη Γη. Γι' αυτό η κλιματική άρνηση, ο αυταρχισμός και η επέκταση της ακροδεξιάς συνδέονται τόσο βαθιά.

Γινόμαστε μάρτυρες μιας παγκόσμιας μετατόπισης προς τη δεξιά, αλλά πιστεύω ότι η Λατινική Αμερική γίνεται ένας από τους τόπους όπου η ακροδεξιά αρχίζει να ηττάται. Τώρα στη Βραζιλία, σύντομα στις γειτονικές χώρες. Οι εκλογές στην Κολομβία και το Περού ήταν εξαιρετικά οριακές και, κατά τη γνώμη μου, επηρεάστηκαν καθοριστικά από την παρεμβολή της Big Tech και του Ντόναλντ Τραμπ. Ο Τραμπ πρακτικά χρηματοδότησε την εκστρατεία του Μιλέι στις ενδιάμεσες εκλογές της Αργεντινής το 2025. Επομένως, δεν το βλέπω αυτό ως οργανική μετατόπιση προς τη δεξιά. Αυτό που βλέπω είναι μια διαδικασία αμερικανικής παρέμβασης σε ολόκληρη τη Λατινική

Αμερική, η οποία αντιμετωπίζει τεράστια λαϊκή αντίσταση. Και είμαι πεπεισμένος ότι η πολιτική παλίρροια θα γυρίσει σε όλες αυτές τις χώρες. Δεν υπάρχει επιστροφή. Δεν μπορεί να υπάρξει επιστροφή στην αποικιοκρατία και τον ιμπεριαλισμό. Οι λαοί της Λατινικής Αμερικής θα συνεχίσουν να αντιστέκονται. Η Λατινική Αμερική έχει μια τεράστια συμβολή να προσφέρει και σημαντικά μαθήματα να διδάξει στον υπόλοιπο κόσμο. Η Λατινική Αμερική είναι μια περιοχή αγώνα, και η Βραζιλία το απέδειξε αυτό για άλλη μια φορά.

Ο βραζιλιανικός λαός, ιδιαίτερα οι λαϊκές τάξεις, έχει βαθιά πολιτική συνείδηση των δυνάμεων που απειλούν τη ζωή, τα δικαιώματα και το μέλλον του. Γι' αυτό, ιστορικά, οι ελίτ χρειάζονταν δικτατορίες για να ελέγξουν τον λαό, και αυτό ακριβώς προσδοκούσαν από τον Φλάβιο Μπολσονάρου. Η ψήφος τους για τον Λούλα δεν ήταν απλώς μια απόρριψη του Μπολσονάρου. Ήταν μια πολιτικά συνειδητή ψήφος, μια ψήφος για την υπεράσπιση της δημοκρατίας, της κυριαρχίας και της δυνατότητας οικοδόμησης ενός διαφορετικού μέλλοντος.

*Το 1ο μέρος της συνέντευξης του Feliipe Milanez μπορείτε να το διαβάσετε εδώ

*Στην εικόνα ο Λούλα σε ομιλία του το 1982. Πηγή: Wikimedia Commons